

POZNÁMKY

75. VÝROČIE SKONČENIA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY

Mgr. Martin **POSCH**, PhD.

ÚVOD

Druhá svetová vojna patrí medzi najzávažnejšie udalosti dvadsiateho storočia. V poslednej fáze konfliktu sa odohralo niekoľko významných operácií, ktoré majú zaslúžené postavenie vo vojenských dejinách. Vylodenie v Normandii alebo ofenzíva Červenej armády pri útoku na Berlín predstavujú dodnes ukážku rôznych prístupov k vedeniu vojny resp. k využitiu modernej vojenskej techniky. Mnohé tieto udalosti sa dodnes pripomínajú. Práve na spomienkových akciách je vidieť silu odkazu druhej svetovej vojny pre dnešnú spoločnosť. Len ťažko si vieme predstaviť, že by sa 75 rokov od ukončenia napoleonských vojen v 19. storočí organizovali rôzne spomienkové akty alebo stretnutia politikov na najvyššej úrovni. Pri spomínaní na druhú svetovú vojnu sú však tieto aktivity už desaťročia takpovediac „povinnou jazdou“ politikov. Pochopiteľne súvisí to aj s počtom obetí, ktoré si vojna vyžiadala. Druhá svetová vojna bola nanešťastie konfliktom, kde neumierali primárne len vojaci na frontoch, ale aj civilisti v zázemí, veľmi často v podstatne horších podmienkach ako bojujúci vojaci. Práve spomienky na zločiny, ktoré sa počas tohto konfliktu odohrali dodnes formujú vzťahy medzi jednotlivými komunitami, ale aj štátmi. V reakcii na masívne porušovanie ľudských práv po druhej svetovej vojne vznikol nový medzinárodný systém. Ten mal zamedziť nielen vypuknutiu ďalšieho globálneho konfliktu, ale aj opätovnému masívnemu porušovaniu ľudských práv vo svete. To, že sa podarilo vytvoriť tento systém, aj keď s mnohými chybami, ktoré sa mu dajú vyčítať, je priamo spojené so spojeneckým víťazstvom vo vojne.

1 SPOJENECKÁ OFENZÍVA DO EURÓPY

Veľmi dôležitou udalosťou, ktorá značne ovplyvnila rýchlosť porážky nacistického Nemecka bolo vylodenie v Normandii v júni 1944. Napriek tomu, že sa často vylodenie v Normandii označuje za otvorenie druhého frontu v Európe, toto zaužívané tvrdenie je pomerne nepresné. Samozrejme prvým frontom sa myslí východný front, kde jednotky sovietskej Červenej armády odolávali nemeckým jednotkám od júna 1941. Spojenecké jednotky sa však vylodili v Európe už pred júnom 1944. V tom čase sa nachádzali na juhu Talianska alebo na Sicílii. Samozrejme pri porovnaní počtu nasadených jednotiek je jasné prečo je vylodenie v Normandii vnímané ako konečné otvorenie druhého frontu. Miera nasadenia jednotiek, spravodajská príprava výsadku a spolupráca s francúzskym odbojom v predvečer výsadku nadobudla naozaj obrovské rozmery. Úspešné vylodenie vo Francúzsku splnilo jeden zo svojich cieľov a uľahčilo situáciu jednotkám postupujúcej Červenej armády. Zároveň sa za pomerne krátku dobu podarilo oslobodiť veľkú časť Francúzska a následne aj krajiny Beneluxu. Rýchly postup spojeneckých jednotiek bol umožnený hlavne vďaka druhému vylodeniu, ktoré sa často nachádza akoby v tieni udalostí z júna 1944 v Normandii.

Obrázok 1: Vylodenie v Normandii

Operácia Dragoon bola kódovým označením pre operáciu vylodenia spojeneckých jednotiek v Južnom Francúzsku 15. augusta 1944. Táto operácia mala byť pôvodne vykonaná v spojení s operáciou Overlord, avšak pre nedostatok dostupných zdrojov bola dočasne pozastavená. V júli 1944 bol prehodnotený operačný plán. Okrem iného aj preto, lebo umelé prístavy Mullberry v Normandii nemali dostatočnú zásobovaciu kapacitu pre spojenecké sily. Zároveň mali francúzski vojaci záujem o operáciu, kde by hlavnú úlohu pri oslobodzovaní Francúzska hrali francúzske jednotky. V dôsledku týchto viacerých cieľov bola táto operácia v júli definitívne schválená a naplánovaná na august 1944.

Cieľom invázie bolo taktiež zabezpečiť životne dôležité prístavy na francúzskom stredomorskom pobreží a zvýšiť tlak na nemecké jednotky otvorením ďalšieho frontu vo Francúzsku. Po niekoľkých predbežných operáciách jednotiek Commandos pristál americký VI. zbor a niekoľko divízií francúzskej armády na pobreží. Výsadok sa podaril aj vďaka prevahe spojeneckého letectva a sile námorných jednotiek, ktoré kryli vylodenie. Nemecké jednotky, de facto, nemali šancu ubrániť tento priestor nakoľko boli oslabené tým, že časť jednotiek bola presunutá na iné fronty a boli nahradené jednotkami so slabším výcvikom a výstrojom.

Slabá nemecká sila bola rýchlo porazená, k čomu napomohli aj aktivity miestneho odboja. Nemecké jednotky sa pokúsili stiahnuť do Dijonu, kde mali v pláne vytvoriť stabilnú obrannú líniu. Spojenecké jednotky však ich postup sťažili a podarilo sa im vyprovokovať nemecké jednotky k stretu. Nasledujúca bitka viedla k patovej situácii, pričom ani jedna strana nebola schopná dosiahnuť rozhodujúci prielom, až kým sa nemeckým jednotkám nakoniec nepodarilo ustúpiť z mesta. Kým Nemci ustupovali, spojeneckým jednotkám sa podarilo obsadiť dôležité prístavy Marseille a Toulon a krátko nato cez ne prichádzalo zásobovanie pre spojenecké jednotky vo Francúzsku.

Nemci v reakcii na spojenecký úspech nariadili úplné stiahnutie z južného Francúzska. Skupina armád G ustúpila ďalej na sever a podarilo sa jej reorganizovať až v pohorí Vosges vo východnom Francúzsku. Tam následne vytvorila stabilnú ob-

POZNÁMKY

rannú líniu. Spojenecké jednotky museli načas zastaviť svoj postup. Stretli sa totiž so spojeneckými jednotkami, ktoré boli vylodené v Normandii a na juhu Francúzska. Pre nasledujúci vývoj bolo dôležité skoordinať jednotky a naplánovať spoločný postup. Operáciu Dragoon môžeme považovať za ukážku úspešného spojeneckého plánovania. Väčšina južného Francúzska bola oslobodená v časovom rozpätí štyroch týždňov, pričom nemeckým jednotkám spôsobili ťažké straty. Je však nutné dodať, že podstatná časť nemeckých jednotiek s najlepším výcvikom dokázala uniknúť.

2 POSTUP ČERVENEJ ARMÁDY

Nemecké velenie malo v auguste 1944 problémy na všetkých frontoch. V tom istom období ako prebiehalo vylodenie na juhu Francúzska sa končila operácia Bagration sovietskym víťazstvom. Operácia Bagration bola kódovým menom pre sovietsku bieloruskú strategickú ofenzívu v roku 1944, ktorá prebiehala od 23. júna až do 19. augusta 1944 v sovietskom Bielorusku na východnom fronte druhej svetovej vojny. Vďaka úspešnej operácii Bagration spôsobil Sovietsky zväz (ďalej len „ZSSR“) jednu z najväčších porážok v nemeckej vojenskej histórii. Červenej armáde sa totiž podarilo zničiť 28 nemeckých divízií z celkovo nasadeného počtu 34. Vďaka tomu sa im v tomto priestore podarilo úplne zničiť frontovú líniu. Napriek tomu, že sa jednotkám Červenej armády podarilo zlikvidovať spomínané nemecké divízie, sama prišla o desiatky tisíc vojakov. Bitka pri Bagratione je považovaná za jednu z najkrvavejších bitiek druhej svetovej vojny.

Ako táto operácia prebiehala? Boje v Bielorusku prebiehali už od 23. júna 1944, keď zaútočila Červená armáda na nemeckú Skupinu armád Stred, pričom jej cieľom bolo obklúčiť a zničiť hlavnú silu armádneho zoskupenia, čo sa jej aj podarilo. Do 28. júna bola zničená nemecká štvrtá armáda spolu s väčšinou tretej tankovej a deviatej armády. Červená armáda využila kolaps nemeckej frontovej línie v tomto priestore na obklúčenie nemeckých formácií v blízkosti Minska. Ofenzíva bola úspešná a po porážke nemeckých jednotiek bol Minsk 4. júla oslobodený. Po zlikvidovaní nemeckého odporu v Bielorusku sovietska ofenzíva pokračovala ďalej a v priebehu júla a augusta sa sovietskej jednotky dostali na územie Litvy, Poľska a Rumunska.

Ako reakcia na prielom uskutočnený vďaka úspešnej operácii Bagration bolo nemecké velenie nútené presunúť sa do ohrozeného priestoru s cieľom zastaviť sovietsky postup. Týmto rozhodnutím však bol oslabený front v okolí Lublinu a Lvova. Práve v tomto priestore sa podarilo sovietskym jednotkám vytvoriť ďalší prielom a vďaka úspešnému útoku sa podarilo Červenej armáde dosiahnuť rieku Vislu a Varšavu. Sovietska armáda sa vďaka týmto vojensko-strategickým úspechom ocitla v blízkosti Berlína. Postup v lete 1944 súvisel jednak s úspechom operácie Bagration, a taktiež s presunom častí jednotiek, ktoré boli presunuté z východného frontu do Nemecka resp. do západnej Európy. V lete 1944 sa podarilo Červenej armáde vytvoriť hlboký klin v nemeckej obrannej stratégii. Nacistické Nemecko sa ocitlo v ťažko zvládnuteľnej situácii boja na dvoch frontoch s protivníkmi, ktorí spoločne značne prevyšovali Nemecko nielen z populačného, ale aj hospodárskeho hľadiska.

2. 1 Varšavské povstanie

V čase, keď sa jednotky Červenej armády blížili k Varšave prebiehalo v nej už Varšavské povstanie. Toto povstanie patrí medzi najznámejšie odbojové vystúpenia druhej svetovej vojny. Bolo zorganizované v lete 1944 poľským podzemným hnutím a jeho hlavným reprezentantom Armiou Krajowou. Cieľom bolo nielen oslobodiť Varšavu od nemeckej okupácie, ale zároveň to spraviť pred príchodom jednotiek Červenej armády. Poľský odboj sa staval nepriateľsky aj proti Sovietskemu zväzu a to z pochopiteľných dôvodov. Odbojári si veľmi dobre pamätali na inváziu sovietskych jednotiek 17. septembra 1939, ako aj na osud poľských zajatcov v Sovietskom zväze. Varšavské povstanie bolo teda naplánované na ten moment, aby sa časovo zhodovalo s ústupom nemeckých síl z Poľska pred sovietskym postupom. Keď sa Červená armáda blížila k východným predmestiam mesta, dočasne zastavila bojové operácie, čo umožnilo Nemcom poraziť povstalecké jednotky vo Varšave. Napriek problematickému zásobovaniu sa povstalcovi podarilo bojovať až 63 dní. A to všetko s pomerne malou vonkajšou podporou. Napriek dlhému trvaniu bojov a blízkej „spojeneckej“ armáde boli porazení. Spoločne so Slovenským národným povstaním patrí Varšavské povstanie medzi najväčšie vystúpenia európskej rezistencie počas druhej svetovej vojny.

Povstanie sa začalo 1. augusta 1944 ako súčasť celonárodnej operácie, ktorú poznáme pod krycím názvom operácia Búrka. Prvé bojové aktivity však nezačali vo Varšave, ale v okolí Lublina a Brestu. Toto územie sa nachádzalo v smere sovietskej ofenzívy, ktorá sa začala v priestore Lublin – Brest. Najväčšie boje však prebiehali vo Varšave. Hlavným poľským cieľom, ako už bolo spomenuté, bolo vytlačiť Nemcov z Varšavy. Ďalším politickým cieľom bolo oslobodiť poľské hlavné mesto a uplatniť poľskú suverenitu skôr, ako Poľský výbor pre národné oslobodenie podporovaný Sovietskym zväzom mohol prevziať kontrolu. Medzi ďalšie bezprostredné príčiny otvorenej rezistencie patrila aj výzva rádiovysielača v Moskve, ktorý vyzýval poľské obyvateľstvo k povstaniu. Dnes je ťažké presne rekonštruovať, ktorý z týchto cieľov resp. výziev mal najväčší mobilizačný potenciál. Po piatich rokoch brutálnej okupácie je však pochopiteľné, že odbojári sa chytili zbraní a nechceli počkať, kým budú oslobodení Sovietskou armádou. Poľskí odbojári sa chceli oslobodiť sami.

Poliaci spočiatku získali kontrolu nad väčšinou centra Varšavy. V následných intenzívnych pouličných bojoch s posilnenými nemeckými jednotkami však pochopiteľne museli ustupovať. Nemecké jednotky počas bojov nerozlišovali medzi poľskými odbojármi, ktorí mali na sebe bojové označenie a nezainteresovanými civilistami, ktorí sa bojov nezúčastnili. Mnohí z nich boli popravení bezdôvodne. Spoločne s jednotkami Červenej armády sa na druhom brehu Visly nachádzali aj oddiely I. poľskej armády. Práve táto armáda, ktorej velil Zygmunt Berling sa rozhodla 15. septembra 1944 prekročiť Vislu a prísť na pomoc bojujúcim jednotkám Armii Krajowej. Napriek ťažkým stratám sa Berlingovým jednotkám podarilo prekročiť Vislu a vytvoriť na druhom brehu predmostie, a tak sa oddiely Červenej armády k ich útoku nepridali. Nečinnosť Červenej armády počas prebiehajúcich bojov vo Varšave

POZNÁMKY

je v ostrom kontraste s dovtedajším operačným nasadením sovietskych jednotiek. Zastavenie postupu a nedostatočná letecká podpora zo strany Sovietov už desaťročia poskytuje priestor pre rôzne diskusie o tom, či postup Červenej armády bol zastavený schválne. Je dôležité uvedomiť si aký mal Stalin vzťah s poľskými exilovými predstaviteľmi, ktorých Armia Krajowa vnímala ako svojich reprezentantov.

Reprezentanti poľskej exilovej armády bojovali počas druhej svetovej vojny na takmer všetkých bojiskách v Európe. Poľských vojakov môžeme nájsť v operácii Market Garden, v bitke o Britániu alebo pri dobývaní Monte Cassina v Taliansku. Príspevok poľských vojakov k spoločnému úsiliu spojencov k porazeniu nacistického Nemecka a fašistického Talianska si uvedomoval aj Winston Churchill či Franklin D. Roosevelt. Obaja žiadali Stalina o pomoc pre poľských odbojárrov, avšak bez úspechu. Winston Churchill nakoniec rozhodol o čiastočnej podpore pre bojujúcu Varšavu aj bez Stalinovho povolenia. Britské kráľovské letectvo následne uskutočnilo viac ako 200 zásobovacích letov do Varšavy. Zásoby však často padli nielen do územia nikoho, ale aj do priestoru, ktorý už medzičasom ovládli nemecké jednotky. Poľskému odboju sa nakoniec dostala len časť zo Spojencami zhodených zásob.

Presný počet obetí Varšavského povstania nie je známy. Odhaduje sa, že počas bojov bolo zabitých asi 16 000 príslušníkov odboja a asi 6 000 bolo ťažko zranených. Okrem toho zahynuli desiatky tisíc poľských civilistov, väčšinou pri hromadných poprávach nacistickými jednotkami. Nemecké straty sú odhadované medzi 2 000 až 17 000 vojakmi. Počas mestských bojov bolo zničených približne 25 % varšavských budov. Po porážke povstania však nemecké jednotky systematicky zlikvidovali ďalšie časti mesta. Po Varšave nemala totiž zostať ani pamiatka. Spolu s predchádzajúcimi škodami, ktoré mesto utrpelo pri invázii do Poľska v roku 1939 a povstania vo Varšavskom gete v roku 1943, bolo na konci druhej svetovej vojny zničených viac ako 85 % mesta.

Ako mohlo byť mesto oslobodené, keďže existovala spolupráca medzi domácim odbojom a postupujúcimi spojeneckými jednotkami je možné vidieť na príklade oslobodzovania Paríža. Boje v Paríži prebiehali od 19. augusta 1944 do 25. augusta 1944.

3 OSLOBODZOVANIE EURÓPY

Parížske povstanie vypuklo v tom momente, keď sa francúzski odbojárri dozvedeli o blízkosti tretej americkej armády pod vedením generála Georga Pattona. Na pomoc bojujúcim Parížanom sa v noci 24. augusta dostavili do Paríža jednotky druhej francúzskej obrnenej divízie generála Philippa Leclerca. Nasledujúce ráno, 25. augusta, vstúpili do mesta aj jednotky americkej armády. Dietrich von Choltitz, veliteľ nemeckej posádky a vojenský guvernér Paríža, sa následne vzdal, a to napriek rozkazu Adolfa Hitlera. Ten okrem iného žiadal vyhodiť parížske monumenty do vzduchu, medzi inými aj Eiffelovu vežu. Generál Charles de Gaulle, najvyššie postavený veliteľ v hnutí Slobodných Francúzov a budúci francúzsky prezident, prišiel prevziať kontrolu nad mestom ako šéf dočasnej vlády Francúzskej republiky.

3. 1 Market Garden

Operácia Market Garden patrí medzi jednu z najzaujímavejších spojeneckých operácií v Európe počas druhej svetovej vojny. Pri jej plánovaní nemal poľný maršal Montgomery na mysli nič menšie ako ukončenie vojny v Európe do konca roku 1944. To sa malo dosiahnuť vďaka vytvoreniu 103 km dlhého prielomu do nemeckého územia, a tým vytvoriť priestor pre spojeneckú inváziu do severného Nemecka. Tento odvážny plán mal byť dosiahnutý vďaka obsadeniu mostov cez Rýn. Tie mali dobyť parašutisti a udržať ich do príchodu pozemných jednotiek. V počiatočnej fáze sa podarilo oslobodiť niekoľko holandských mestá, ako napr. Eindhoven.

Strategickým cieľom tejto operácie bolo zovretie Porúria do pomyselných klieští z dvoch strán. Jeden koniec klieští mal obísť nemeckú Siegfriedovu líniu a umožniť ľahší prístup do Nemecka cez severonemecké nížiny, na ktorých bolo možné viesť mobilnejšie boje. Počas tejto operácie mali spojenecké sily prejsť cez Belgicko, Holandsko a následne cez Rýn, kde sa mali zjednotiť severne od Arnhemu. Tak znel pôvodný plán.

Táto operácia masívne využila nasadenie vojakov vzdušnou cestou. Parašutisti boli vysadzovaní na padákoch alebo klzákmi. Cieľom vojakov bolo zabezpečenie mostov a následné umožnenie rýchleho postupu pozemných jednotiek. Tie sa mali zhromaždiť severne od Arnhemu. Táto operácia pre svoj úspech vyžadovala obsadenie viacerých mostov cez rieku Meuse, dve ramená Rýna (rieka Waal a Dolný Rýn) spoločne s prechodmi cez niekoľko menších kanálov a prítokov. Pri presune teda bolo dôležité, aby sa podarilo obsadiť každý z potrebných mostov.

Spojencom sa v počiatočnej fáze operácie podarilo obsadiť niekoľko mostov medzi Eindhovenom a Nijmegenom. Pozemné jednotky však boli v konečnom efekte zdržané komplikáciami spôsobenými viacerými problémami na pôvodne vytýčenej trase. Nemeckým jednotkám sa totiž podarilo vyhodiť do vzduchu niekoľko mostov resp. poškodiť ich povrch. Pokiaľ sa cez poškodené mosty dalo prejsť, resp. sa ženistom podarilo vytvoriť prechod, tak prešlo niekoľko veľmi dôležitých hodín. Operácia Market Garden bola naplánovaná tak, že spojenecký postup rátať s kooperáciou medzi pozemnými jednotkami a výsadbom parašutistických oddielov v tyle nepriateľa. Pokiaľ by sa pozemné jednotky na čele s tankami omeškali, tak bolo jasné, že výsadbári s obmedzenou muníciou a bez ťažkej techniky nebudú môcť dané územie dlho udržať. Tento riskantný plán poľného maršala Montgomeryho sa bohužiaľ nepodaril a Spojenci v roku 1944 nedokázali prekročiť Rýn a začať ofenzívu na nemeckom území. Rieka Rýn zostala prekážkou spojeneckého postupu do Nemecka až do marca 1945.

3. 2 Ardenská protiofenzíva

Neúspech operácie Market Garden znamenal zlyhanie veľmi odvážneho a optimistického plánu na ukončenie bojov v Európe do konca roku 1944. Ironicky, na konci roka sa uskutočnila jedna z posledných veľkých operácií nemeckej armády na západnom fronte, ktorá do veľkej miery prekvapila spojenecké velenie. Išlo o ardenskú protiofenzívu resp. bitku o Ardeny.

POZNÁMKY

Táto bitka sa uskutočnila od 16. decembra 1944 do 25. januára 1945. Účelom ofenzívy bolo zastaviť spojenecké použitie belgického prístavu v Antverpách a rozdeliť spojenecké línie. Úspech rozdelenia by umožnil Nemcom obklúčiť a následne zničiť štyri spojenecké armády. Cieľom bolo to, aby Spojenci po prípadnej porážke by boli prinútení rokovať o separátnej mierovej zmluve v prospech síl Osi.

Nemci dosiahli prekvapivé víťazstvo pri počiatočnom útoku ráno 16. decembra 1944. Úspech sa podaril vďaka viacerým faktorom, medzi ktoré je možné zaradiť zlyhanie spravodajských služieb, podcenenie nemeckého velenia, ale aj zlé počasie. To znemožňovalo letecký prieskum, či podporu jednotkám brániacim sa pred nemeckou ofenzívou. Americké jednotky v tomto období utrpeli najväčšie straty počas bojov v Európe. Protiofenzíva však vážne vyčerpala aj nemecké sily, primárne obrnené jednotky. V tomto období, kedy nacistické Nemecko bojovalo na dvoch frontoch a jeho továrne boli neustále bombardované, už nebolo možné straty nahradiť. Odvážna taktika a použitie moderných zbraní bolo úspešné vo Francúzsku v roku 1940, avšak na prelome rokov 1944 a 1945 bola situácia už úplne iná. Počiatočný úspech nemeckých jednotiek súvisel hlavne s tým, že Nemci zaútočili na slabšiu časť spojeneckej línie a využili veľmi oblačné poveternostné podmienky, ktoré uzemnili vzdušné sily Spojencov. Tvrdý odpor spojeneckých jednotiek, napr. v okolí Bastogne, blokoval ďalší postup, ktorý bol dôležitý pre úspech nemeckého plánu. Nemecký plán totiž rátať s prístupom na kľúčové cesty, vďaka ktorým by vrazil klin medzi spojenecké jednotky. Neúspech tohto plánu a terén, ktorý zvýhodňoval obrancov spôsobil zlyhanie nemeckej ofenzívy. Zlepšené poveternostné podmienky umožnili od 24. decembra letecké útoky na nemecké sily a zásobovanie jednotiek, a to bol koniec nemeckej ofenzívy. Na druhý sviatok vianočný v roku 1944 sa podarilo jednotkám americkej Pattonovej tretej armády dosiahnuť Bastogne a ukončiť obliehanie americkej 101. výsadkovej divízie. Napriek tomuto úspechu, zvečnenom napríklad aj v seriáli Band of Brothers, boje pokračovali ešte mesiac na rôznych miestach, kým bola obnovená frontová pozícia ako pred nemeckým útokom. Nemecké jednotky sa následne stiahli do Nemecka, kde sa pripravovali na obrannú vojnu. Často však išlo len o torzo jednotiek z obdobia pred bojmi v Ardenách.

3. 3 Jaltská konferencia

V období po porážke ardenskej ofenzívy prebiehala Jaltská konferencia. Išlo o jedno z najdôležitejších stretnutí predstaviteľov tzv. Veľkej trojky. Konferencia sa konala 4. až 11. februára 1945 a stretli sa na nej Franklin D. Roosevelt, Winston Churchill a Josif Stalin.

Cieľom konferencie bolo prediskutovať povojnové usporiadanie, pričom jedným z hlavných bodov malo byť zabezpečenie mieru, ako aj obnovenie vojnou zničenej Európy. Stretnutie v Jalte bolo druhou z troch veľkých vojnových konferencií medzi tzv. Veľkou trojkou. Predchádzala jej teheránska konferencia v novembri 1943 a po nej nasledovala Postupimská konferencia v júli 1945.

Obrázok 2: Jaltská konferencia

Počas priebehu Jaltskej konferencie ozbrojené sily západných spojencov (Spojené kráľovstvo, Spojené štáty americké, Kanada, Francúzsko a Belgicko) oslobodili celé Francúzsko a Belgicko a nachádzali sa na hranici Nemecka. Na východe boli sovietske sily asi 65 km od Berlína. Nacistické Nemecko už bolo vytlačené z Poľska, Rumunska a Bulharska. V tomto období ho však nemožno považovať za automaticky porazené. Jeho jednotky sa stále nachádzali v strednej Európe, ako aj v Nórsku, Dánsku, či v severnom Taliansku.

Každý z predstaviteľov Veľkej trojky mal vlastné ciele, ktoré chcel pri rokovaníach v Jalte presadiť. Franklin D. Roosevelt chcel získať sovietsku podporu vo vojne proti Japonsku (operácia August Storm). Winston Churchill chcel docieľiť, aby sa v strednej a východnej Európe po skončení vojny konali slobodné a demokratické voľby. Jeho cieľom bolo, aby sa obyvatelia predmetných krajín rozhodli o politickom smerovaní svojich štátov. Churchill sa totiž obával rastúceho vplyvu Sovietskeho zväzu v tomto regióne. Stalin v kontraste s Churchillovými plánmi vnímal sovietsku sféru vplyvu vo východnej a strednej Európe ako nevyhnutný aspekt národnej bezpečnostnej stratégie ZSSR. Stalinova pozícia bola v Jalte veľmi silná a de facto si mohol diktovať podmienky. Jeho silná pozícia vychádzala jednak z miery obetí, ktoré počas bojov v druhej svetovej vojne utrpel Sovietsky zväz, a zároveň vďaka postupu Červenej armády na nepriateľskom území. Ďalšou výhodou pre Stalina pri rokovaníach, bola spomínaná snaha Franklina D. Roosevelta získať Stalina k tomu, aby zaútočil proti Japonsku v prípade pokračujúcej vojny na Ďalekom východe.

Poľsko bolo jedným z hlavných bodov sovietskej agendy. Stalin uviedol, že pre sovietsku vládu je otázka Poľska otázkou bezpečnosti, pretože Poľsko slúžilo ako historický koridor pre sily, ktoré sa pokúšali napadnúť Rusko. Zároveň Stalin v súlade so svojou predchádzajúcou politikou odmietol požiadavky poľských predstaviteľov v exile. Ak by ich totiž prijal, tak by sa Sovietsky zväz musel vzdať územia východného Poľska, ktoré pripojil po invázii v roku 1939. Poľsku sa táto územná stra-

POZNÁMKY

ta mala kompenzovať rozšírením západných hraníc na úkor Nemecka. Stalin taktiež prisľúbil uskutočnenie povojnových slobodných volieb v Poľsku. V skutočnosti išlo skôr o deklarovaný ústupok svojim spojencom ako o reálny prisľub.

Stalin počas rokovaní prisľúbil, že Sovietsky zväz vstúpi do tichomorskej vojny tri mesiace po porážke Nemecka. Toto, na rozdiel od prisľubu slobodných volieb v Poľsku aj dodržal.

Všetci traja vedúci predstavitelia ratifikovali dohodu, ktorá určovala hranice povojnových okupačných zón pre Nemecko: tri okupačné zóny, jednu pre každého z troch hlavných spojencov (Sovietsky zväz, Spojené kráľovstvo a Spojené štáty americké). Dohodli sa tiež na tom, že Francúzsku sa prideli okupačná zóna vytvorená z časti amerických a britských zón.

4 ŤAŽENIE KONČÍ V BERLÍNE

Napriek mnohým operáciám, ktoré sa uskutočnili v posledných mesiacoch druhej svetovej vojny má rozhodne najvýznamnejšiu pozíciu samotný útok na Berlín. O dobytie hlavného mesta nacistického Nemecka mal záujem každý veliteľ spojeneckých jednotiek. Nakoniec sa tohto útoku na jar 1945 zhostila Červená armáda. Súviselo to aj s tým, že vidiac postup Červenej armády v posledných mesiacoch vojny, sa hlavný veliteľ spojeneckých síl na západe generál Eisenhower rozhodol nesúťažiť so svojimi východnými spojencami o dobytie mesta. Tieto preteky totiž pokladal za zbytočné a nechcel zbytočne ohroziť životy svojich vojakov. Nie každý z veliteľov s týmto Eisenhowerovým postojom súhlasil, ale všetci sa podriadili rozkazu. Tak následný útok na Berlín vykonali jednotky Červenej armády. Je však zaujímavé, že časť amerických strojov sa útoku predsa len zúčastnila. Išlo o stroje, ktoré získal v rámci spojeneckej podpory Sovietsky zväz. Pri uvedomení si sporov medzi Spojenými štátmi americkými a Sovietskym zväzom v povojnovom období je zaujímavé, že časť vojakov sa do Berlína dostala práve na strojoch ako bol napr. americký Jeep.

Dwight Eisenhower upustil od pretekov ešte aj z iného dôvodu. Obával sa, že v prípade útoku z viacerých strán a rozličnými spojeneckými armádami by mohlo prísť k situácii, kde po sebe budú nevedomky páliť spojenecké jednotky a spôsobia si tým zbytočné straty. Eisenhowerove rozhodnutie chrániť spojeneckých vojakov však malo do budúcnosti nepredvídané dôsledky. Väčšina území, ktoré obsadili jednotky Červenej armády patrili skôr či neskôr po vojne do sovietskej sféry vplyvu. Medzi nimi aj Československo, keďže americké jednotky sa z politických dôvodov zastavili pri Plzni. V posledných týždňoch druhej svetovej vojny sa Adolf Hitler a vrcholoví predstavitelia nacistickej NSDAP spoliehali resp. dúfali v to, že sa im podarí uzavrieť mier so západnými spojencami. Táto iluzórna predstava bola v ich očiach posilnená smrťou Franklina D. Roosevelta 12. apríla 1945. Nacistickí pohlavári totiž dúfali, že po prezidentovej smrti budú západní spojenci náchylnejší k uzatvoreniu separátneho mieru s nacistickým Nemeckom. Cieľom bolo ukončenie bojov na jednom fronte, aby sa zvyšné sily vedeli sústrediť na boj proti Červenej armáde.

Tento plán bol však iba konštruktom v hlavách prehrávajúcej nacistickej elity. Smrť amerického prezidenta neovplyvnila celkovú spojeneckú stratégiu a naďalej zostával v platnosti plán „Germany first“. Porážka nacistického Nemecka v Európe mala naďalej prednosť pred vojnou v Pacifiku. To potvrdilo aj pokračovanie v spojeneckom bombardovaní Nemecka. Bombardovanie prebiehalo vo dne v noci, pričom sa striedali perute britského a amerického letectva. Bombardovanie Berlína skončilo až 20. apríla 1945, nakoľko spojeneckí plánovači nechceli ohroziť postupujúce jednotky Červenej armády.

Sovietsky útok na územie stredného Nemecka (po odstúpení územia Poľsku sa po vojne stalo geograficky východným Nemeckom) mal dva primárne ciele. Stalin naďalej trpel paranojou a neveril, žeby západní spojenci boli ochotní odovzdať územie, z ktorého sa mala po vojne stať sovietska okupačná zóna. Z tohto dôvodu prebiehala záverečná sovietska ofenzíva druhej svetovej vojny na značne širokom fronte. Cieľom bolo získať čo najväčšie územie predtým, ako sa stretnú jednotky Červenej armády s americkými a britskými jednotkami. Prvoradým cieľom však bolo dobyť Berlín. Tieto dva ciele sa prirodzene dopĺňali, avšak snaha čo najrýchlejšie dobyť Berlín, ako aj ďalšie územia, viedla jednotky Červenej armády k zbytočne veľkým stratám na životoch a to práve na konci konfliktu.

Jedným z nemeckých veliteľov, ktorý sa mal pokúsiť dosiahnuť nemožné a teda zastaviť postupujúcu Červenú armádu bol generál Gotthard Heinrici. Heinrici bol 20. marca vymenovaný za hlavného veliteľa armádnej skupiny Visla. Generál Heinrici patril medzi najlepších obranných taktikov nemeckej armády a okamžite začal vytvárať obranné plány pred postupujúcimi nepriateľskými jednotkami. Správne odhadol predpokladaný smer sovietskeho útoku a rozhodol sa opevniť Seelowské výšiny. Do tohto priestoru mali po krátkej šarvátke ustúpiť nemecké jednotky od rieky Odry. Seelowské výšiny boli 17 km západne od rieky Odra a 90 km východne od Berlína. Červená armáda postupovala do Nemecka viacerými smermi. Po dlhom odpore bol 9. apríla dobytý Königsberg (dnes Kaliningrad). Po dobytí východného Pruska ďalšie sovietske jednotky smerovali na Berlín. Celkovo tak na Berlín smerovali až tri sovietske fronty. Pri zrataní nasadených vojakov mali spolu 2,5 milióna mužov (vrátane 78 556 vojakov 1. poľskej armády) a značné technické vybavenie, ako napr. 6 250 tankov. Priestor, v ktorom sa odohrala väčšina bojov boli, ako správne odhadol generál Heinrici, práve Seelowské výšiny. De facto, išlo o poslednú veľkú obrannú líniu mimo Berlína. Bitka o Seelowské výšiny bola jednou z posledných bitiek druhej svetovej vojny v Európe.

Počas štvrtého dňa bojov 19. apríla jednotky 1. bieloruského frontu prelomili poslednú nemeckú líniu obrany v priestore Seelowských výšin a cesta Červenej armády k Berlínu bola otvorená. V ceste jej stáli len oslabené resp. roztrúsené nemecké formácie.

S postupom Červenej armády boli aktívni aj jej západní spojenci. Ako už bolo spomenuté britské letectvo nasadilo na bombardovanie cieľov v Berlíne niekoľko desiatok bombardérov. V deň posledného náletu 20. apríla, na narodeniny Adolfa Hitlera začalo sovietske delostrelectvo ostreľovať Berlín. Delostrelecké útoky presta-

POZNÁMKY

li až v tom momente, keď sa mesto vzdalo. Adolf Hitler vydal v poslednej fáze vojny rozkaz, v ktorom zakazoval ústup nemeckých jednotiek pred nepriateľom. Hitlerova nedôvera voči veliteľom Wehrmachu vzrástla po Stauffenbergovom atentáte v roku 1944 a neopustila ho, až kým nespáchal samovraždu. Počas bojov o Berlín Adolf Hitler stratil akékoľvek vnímanie reality. Okrem iného spriadal plány na protiútok s jednotkami, ktoré existovali len na jeho mape v bunkri.

Napriek tomu, že útok na Berlín trval niekoľko týždňov, najikonickjším bojom bol útok na Reichstag, teda na Ríšsky snem. Reichstag nebol používaný od roku 1933, kedy vyhořel a jeho interiéry boli, de facto, len hromadou sutín. Bol to ideálny priestor na vedenie obranného boja. Nemecké jednotky vo vnútri túto výhodu výborne využili a dobre sa opevnili. Počas sovietskeho útoku prebiehali prudké boje o každú miestnosť. Budovu sa podarilo nakoniec dobyť až 2. mája.

V poslednej časti vojny sa nemecké jednotky snažili prebojovať do priestorov, kde mohli byť zajatí americkou armádou. Plne si totiž uvedomovali na akých zločinoch sa podieľali počas bojov na východnom fronte a právom sa obávali sovietskej odplaty. V deň začiatku útoku na Reichstag sa vo svojom bunkri Adolf Hitler oženil so svojou dlhoročnou partnerkou Evou Braunovou a následne spoločne spáchali samovraždu. Ich telá boli vynesené von z bunkra a v záhrade poliate benzínom a zapálené. Hitlerovým nástupcom sa stal admirál Karl Dönitz, pretože aj minister propagandy Jozef Goebbels spáchal samovraždu. Boje v Nemecku a v Európe skončili nemeckou bezpodmienečnou kapituláciou 8. mája 1945. Na sovietsku žiadosť sa akt nemeckej kapitulácie opakoval v Berlíne 9. mája 1945. Z tohto dôvodu sa dodnes oslavujú dva termíny ukončenia bojov druhej svetovej vojny v Európe.

4. 1 Vae Victis – beda porazeným

Postup Červenej armády bol sprevádzaný rabovaním domov, tovární, ale aj násilím na civilnom obyvateľstve. Medzi najznámejšie zločiny proti ľudskosti patrí sexuálne násilie na ženách. Ženy boli napádané bez ohľadu na svoj vek, pričom mnohé z nich nevedeli následky znásilnenia zniesť a spáchali samovraždu. Celkovo sa odhaduje, že v Nemecku bolo znásilnených okolo dvoch miliónov žien, pričom len v samotnom Berlíne ich bolo podľa odhadov znásilnených stotisíc. Násilie na domácom obyvateľstve bolo v počiatočnom období podporované aj oficiálnymi orgánmi Sovietskeho zväzu. Vojaci boli vyzývaní na to, aby sa pomstili za nacistické zločiny na území Sovietskeho zväzu. Prístup najvyšších orgánov sa s blížiacim koncom vojny zmenil. Pomyselný džin z fľaše však už bol vypustený a násilie na civilnom obyvateľstve sa páchalo aj po zmene postoja velenia Červenej armády.

V noci 1. mája sa väčšina zvyšku berlínskej posádky pokúsila dostať z centra mesta tromi rôznymi smermi a pokúsila sa prelomiť sovietske línie. Iba hŕstke sa podarilo dostať na územie obsadené západnými spojencami. Väčšina z nich bola pri pokuse zabitá alebo zajatá jednotkami Červenej armády. Stalinov cieľ dobyť Berlín mal viacero dôvodov. Jeden z nich bol úplne pochopiteľný, mala to byť odplata za útok na Sovietsky zväz a zločiny, ktoré vykonal nemecké jednotky na výcho-

de medzi rokmi 1941 – 1945. Ďalším dôvodom bolo aj zaistenie dôležitých budov a technológií v Berlíne, ktoré mohli prispieť sovietskemu vojenskému plánovaniu a hospodárstvu. Okrem iného sa podarilo sovietskym jednotkám zaistiť výsledky nemeckého jadrového výskumu. Tieto poznatky v značnej miere pomohli s neskorším vývojom sovietskej atómovej bomby.

Obrázok 3: Ruiny Ríšskeho snemu v Berlíne

4. 2 Postupimská dohoda

Postupimská konferencia sa konala od 17. júla do 2. augusta 1945. Účastníkmi boli opäť predstavitelia Veľkej trojky, avšak v obmenenej podobe. Za Sovietsky zväz sa konferencie zúčastnil Josif Stalin, Veľkú Britániu spočiatku reprezentoval Winston Churchill, ale v jej priebehu ho nahradil Clement Attlee a Spojené štáty americké zastupoval prezident Harry Truman, ktorý sa dostal do funkcie po smrti Franklina D. Roosevelta v apríli 1945.

Stalin, Churchill a Truman v Postupime diskutovali o tom, ako bude po vojne spravované Nemecko. Medzi ciele konferencie patrilo aj vytvorenie povojnového poriadku, otázky mierovej zmluvy, ako aj vyriešenie zložitej situácie v Európe, ktorá bola následkom vojny. Výsledkom bola tzv. Postupimská dohoda, ktorá bola uzavretá medzi tromi spojencami: Spojeným kráľovstvom, Spojenými štátmi americkými a Sovietskym zväzom. Okrem záväzkov ohľadne vojenskej okupácie a obnovy Nemecka, ako aj jeho povojnových hraníc, sa zaoberala aj demilitarizáciou alebo stíhaním vojnových zločincov.

5 UKONČENIE BOJOV V PACIFIKU

Napriek tomu, že boje v Európe boli ukončené, druhá svetová vojna ešte neskončila. V záverečnej fáze vojny prebehli v Pacifiku veľmi tvrdé boje. Tieto boje asi najviac symbolizujú snahy o dobytie japonských ostrovov Iwo Jima a Okinawa,

POZNÁMKY

ktoré viedli k strašným obetiam na oboch stranách. Nakoniec síce boli japonské oddiely porazené, ale udialo sa tak za cenu značných spojeneckých strát. Tvrdosť bojov dokazuje, že z celkového počtu 117 000 vojakov, ktorí bránili Okinawu ich zomrelo 94 %. Počas týchto bojov stratilo Japonsko väčšinu skúsených pilotov. Častejšie sa začala používať taktika kamikaze útokov, teda nasadenie samovražedných pilotov. Cieľom bolo spôsobiť spojeneckým jednotkám čo najvyššie straty a zároveň poukázať na vysoké odhodlanie japonských vojakov bojovať „až do posledného muža“. Krvavé boje na ostrovoch v Pacifiku zásadne ovplyvnili neskoršie rozhodovanie o použití atómových bômb na Hirošimu a Nagasaki. Jedným z argumentov za použitie atómových zbraní bola aj obava z vysokých strát pri invázii na japonské ostrovy. Práve použitie nukleárných bômb mal byť prostriedok ako zabrániť obrovským stratám na obidvoch stranách pri potencionálnej invázii na japonskú pevninu.

Ku koncu vojny v Pacifiku bolo veľmi úspešné aj konvenčné bombardovanie spojeneckými bombardérmi. Japonská priemyselná výroba klesla, boli obrovské problémy so zásobovaním medzi jednotlivými ostrovmi. Dôvodom bolo zničenie väčšiny transportných lodí, ktoré boli životne dôležité pre prepravu medzi nimi. Cieľom bola blokáda Japonska, ktoré by následne pod tlakom hospodárskych problémov bolo ochotné uzatvoriť mierovú zmluvu bez potreby nasadenia pozemných jednotiek. Napriek značnému úspechu bombardovacej taktiky a úspešnému bombardovaniu hlavného mesta Tokia sa však japonskí predstavitelia odmietali vzdať. Zmena prišla až neskôr, keď sa 6. augusta 1945 uskutočnil prvý jadrový útok v histórii. V tlačovej správe vydanéj po atómovom bombardovaní v Hirošime prezident Harry S. Truman varoval Japonsko, aby sa vzdalo, lebo situácia sa bude opakovať. Japonsko reálnu hrozbu ohľadne ďalšieho atómového útoku ignorovalo dúfajúc v to, že Spojené štáty americké nemajú viac atómových bômb. O tri dni neskôr, 9. augusta Spojené štáty americké zhodili ďalšiu atómovú bombu na Nagasaki. Po použití dvoch atómových bômb a začiatku sovietskej invázie na Ďalekom východe proti japonským jednotkám sa rozhodli japonskí predstavitelia kapitulovať.

Obrázok 4: Kapitulácia Japonska

Kapitulácia, ktorú vyhlásil cisár Hirohito 15. augusta 1945 vo svojom prvom rozhlasovom prejave, bola reakciou na katastrofálny stav v akom sa Japonsko ocitlo po spojeneckom bombardovaní. Cisár Hirohito vo svojom prejave vyhlásil bezpodmienečnú kapituláciu a prikázal všetkým jednotkám zložiť zbrane. Ikonické fotky

z podpisu kapitulácie na palube vojnovej lode Missouri pochádzajú z 2. septembra 1945. Podpisom kapitulácie vojna v Pacifiku skončila. Najväčší vojenský konflikt v dejinách skončil.

Oficiálne sa boje síce skončili, avšak situácia vo svete nebola zďaleka ideálna. Zničený priemysel, dopravná infraštruktúra a vojnou zničené mestá boli iba jedným z problémov povojnového sveta. Tým väčším boli obrovské počty ľudí, ktorí boli v pohybe po celej Európe. Oslobodení väzni z koncentračných táborov, zajatci spojeneckých armád, ako aj civili, ktorí ušli pred blížiacim sa frontom, tí všetci boli v pohybe a snažili sa dostať do svojich materských krajín. Pri pomoci obyvateľstvu zohrala významnú úlohu organizácia UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Správa Spojených národov pre pomoc a obnovu), ktorá poskytovala materiálnu pomoc nielen utečencom, ale aj vojnou poškodeným krajinám. Túto činnosť v neskoršom období nahradil Marshallov plán. Na tomto pláne však participovali už len niektoré európske krajiny. Krajiny strednej a východnej Európy pod tlakom Sovietskeho zväzu odmietli pomoc zo Západu. Napriek spoločnému víťazstvu sa medzi bývalými spojencami v povojnových rokoch zvyšovalo napätie. Železná opona sa postupne spúšťala. To je však už iný príbeh.

6 ZÁVER

Boje v záverečnej fáze druhej svetovej vojny sa nedajú oddeliť od predchádzajúcich udalostí. K úspešnému vylodeniu v Normandii predchádzalo vylodenie v Severnej Afrike, na Sicílii alebo v Taliansku. Tak isto pred úspešnými ofenzívami Červenej armády prebiehali obranné boje pred Moskvou, v Stalingrade alebo obliehanie Leningradu. Z každej tejto vojnovej udalosti mali vojenský veliteľia a vysoko postavení politici šancu sa poučiť. Pri sledovaní osudov jednotlivých vojakov je na mieste pýtať sa, do akej miery sa ich nadriadení skutočne poučili, a či vôbec mali záujem sa poučiť, ak nešlo o ich osobné alebo kariérne ciele, ale o dobro im podriadených vojakov. Práve však pre činy tých „obyčajných vojakov“, ktorí síce bojovali v rôznych uniformách, ale proti jednému nepriateľovi je dôležité si uvedomiť, že boje druhej svetovej vojny boli víťazstvom Spojencov. V súčasnosti občas prebiehajú diskusie, kedy sú rôzne pokusy vyargumentovať, ktorý z nich „viac“ vyhral druhú svetovú vojnu. Pri týchto diskusiách sa často zabúda na základný fakt, a to že išlo o spoločné úsilie poraziť nepriateľa rôznymi spôsobmi. Je nespochybniteľné, že najväčšiu masu jednotiek Osi zadržali jednotky Červenej armády Sovietskeho zväzu. Ten však zároveň dostával materiálnu podporu zo Spojených štátov amerických, ktorých jednotky bojovali spoločne s britskými a reprezentantmi exilových armád napr. v severnej Afrike, kde taktiež viazali na seba nemecké jednotky a bránili strategickému ovládnutiu Stredozemného priestoru talianskymi a nemeckými jednotkami, či viedli námornú vojnu v Atlantiku.

Na dejiny druhej svetovej vojny treba nazerať komplexne a uvedomovať si mnohohrstevné prepojenia medzi spojeneckými štátmi, či už v rámci vojenskej alebo materiálnej podpory. Desaťročia nánosov propagandy a snahy minimalizovať

POZNÁMKY

príspevok jednej alebo druhej strany túto situáciu z pochopiteľných dôvodov nijak neuľahčuje. Druhá svetová vojna bola spoločným víťazstvom štátov antifašistickej koalície. To, že to bolo negatívne spojenectvo, ktoré nevydržalo mierové obdobie na samotnom spojenectve nič nemení.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BEEVOR, A.: *Berlin : The Downfall 1945*. London : Penguingroup, 2007, 528 s. ISBN 978-0-14-103239-9.

BEEVOR, A.: *The Second World War*. London : Weidenfeld&Nicolson, 2014, 994 s. ISBN978-0-316-02374-0.

DAVIES, N.: *Europe at War 1939 – 1945 : No Simple Victory*. London : MacMillan, 2007, 546 s. ISBN 978-0330352123.

DAVIES, N.: *Rising '44 : The Battle for Warsaw*. London : PanBooks, 2004, 752 s. ISBN 978-0143035404.

GILBERT, M.: *Druhá svetová válka : Úplná historie*. Praha : BB/art, 2006, 893 s. ISBN 80-7341-933-5.

LOWE, K.: *Krutý kontinent : Európa krátko po druhej svetovej vojne*. Bratislava : Preme-dia, 2014, 496 s. ISBN 978-80-8159-130-3.

MERRIDALE, C.: *Ivan's War : Inside The Red Army 1935 – 1945*. London : Faber&Faber, 2006, 416 s. ISBN 978-0312426521.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Kde sa uskutočnila operácia Dragoon a čo bolo jej cieľom?
2. Aký význam mala Ardenská ofenzíva pre spojenecký postup a neskoršiu obranu nacistického Nemecka?
3. Aké boli ciele poľského odboja počas plánovania Varšavského povstania?
4. Prečo mali predstavitelia Sovietskeho zväzu dobyť čo najväčšie nemecké územie vrátane hlavného mesta nacistického Nemecka?
5. Aké boli názorové rozdiely medzi Winstonom Churchillom a Josifom Stalinom pri diskusiách o Strednej Európe? Na ktorom stretnutí Veľkej trojky sa tieto rozdiely prejavili?